

Nebe nad zálivem

Na začátku roku 1991 začal vojenský konflikt, dnes nazývaný jako Druhá válka v Perském zálivu. I tentokrát se ukázalo, jak důležitým faktorem pro vítězství je získání vzdušné převahy nad bojištěm. Tu se už od začátku konfliktu pokusilo vybojovat americké stíhací letectvo.

Autor: Marek Brzkovský

Ve čtvrtek 2. srpna roku 1990 překročila irácká armáda, čítající 100 000 mužů a 300 tanků, kuvajtské hranice. Odpor napadené země byl minimální a brzy došlo k ovládnutí knížectví, disponujícího obrovskými zásobami ropy. Vůdce Iráku Saddám Husajn byl sám překvapen, jak bleskově akce proběhla. Jeho euforie z vítězného postupu vydržela ale jen chvíli. Během pár hodin přišla reakce světových velmocí. Agresor měl nejpозději do 15. ledna 1991 v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN opustit okupovaná území Kuvajtu.

Ve stejné době do oblasti začaly přilétat bojové stroje vznikající protiirácké koalice, ve které hrály prim ozbrojené síly USA. Irák však podmínky rezoluce ignoroval, a tak 17. ledna 1991 krátce po půlnoci zahájila koaliční vojska operaci Pouštní bouře, začínající leteckými útoky na cíle v Iráku. Americké stroje zahájily masivní bombardování celého Iráku společně s letouny armád Velké Británie, Saúdské Arábie a Kuvajtu. Desítky strojů startovaly i z leta-

dlových lodí v Rudém moři a nabíraly směr k Iráku. Vybojovat vzdušnou převahu nad bojištěm měli samozřejmě stíhací letci. Hlavní roli při tom hrály americké McDonnell Douglas F-15C Eagle. Na druhé straně zase ze Sovětského svazu pocházející MiGy-23, těžké stíhací MiGy-25, a hlavně obávané MiGy-29. Velké nebezpečí představovaly i irácké Mirage F.1, pocházející původně z Francie. Mnohé z nich navíc pilotovali zkušení veteráni předchozí irácko-iránské války.

První krev

Součástí doprovodu bombardérů útočících na cíle v okolí Bagdádu bylo i osm F-15C Eagle od 33. wingu. Do hluboké tmy ale startovali i iráckí stíhači a jednoho z nich brzy zachytil na svůj palubní radiolokátor i Capt. John Kelk. Cíl identifikoval jako nepřátelský MiG-29 a odpálil na něj řízenou střelu AIM-7, která cíl zničila. Jen o půl minuty později jeden z jeho spolubojovníků – Capt. Grater

odpálil dvě rakety, a ty našly svůj cíl v podobě dvojice stíhaček Mirage F.1 iráckého letectva. Po splnění doprovodné mise se všech osm F-15C bezpečně vrátilo na svou základnu v saúdskoarabském Tabúku. Jen o pár minut později Capt. Tate od 1. wingu zachytil na vzdálenost 19 kilometrů kontakt s nepřítelem. Dal svému F-15C plný plyn a ze čtyř kilometrů odpálil střelu AIM-7. Ta rozmetala na kusy další iráckou Mirage F.1.

K dalšímu boji došlo až odpoledne, při bombardování letiště u Bagdádu. V okolí cíle se pohybovala dvojice iráckých MiGů-29 a čtveřice F-15C se proto oddělila od formace a vyrazila je stíhat. Boj netrval dlouho a po jednom vítězství si připsali Capt. Draeger a Capt. Magill od 33. wingu. Dvojitě vítězství si připsali i námořníci ze squadrony VFA-81. Formace čtyř letounů F/A-18C Hornet vzlétla z paluby letadlové lodě USS Saratoga k bombardovací misi. Do cesty se jí ale připlétla dvojice iráckých MiGů-21. Cdr Mark Fox sedící za říze-

Ikonický záběr z války v Zálivu – skupina F-15 a F-16 právě prolétá nad hořícími ropnými poli

**Téměř umělecký záběr
na stíhačku F-15 Eagle**

ním jednoho Hornetu o boji později napsal: „Nejprve jsem vystřelil Sidewinder. Jednalo se o bezdýmnou raketu a nejprve jsem si myslel, že selhala, protože jsem ji neviděl letět směrem k MiGu. Vystřelil jsem proto Sparrowa. Už první Sidewinder ovšem zasáhl, a pak i Sparrow. Raketa skutečně odvedla svou práci a cíl se změnil v ohnivou kouli.“ Druhý MiG-21 zlikvidoval pilot dalšího Hornetu Nick Mongillo.

TECHNIKA

Mikojan-Gurevič MiG-23

Už od počátku šedesátých let u konstrukční kanceláře MiG experimentovali se zcela novou koncepcí těžší a výkonnější stíhačky, než byly její předchozí konstrukce. Dne 10. června 1967 vzlétl prototyp označovaný jako model 23-11 s křídlem s měnitelnou geometrií. Ta měla umožňovat starty a přistání na kratších plochách a zlepšovat letové vlastnosti při různých rychlostech. Křídlo šlo nastavit do tří poloh 16°, 45° a 72°. Podvozek umožňoval start i z neupravených a neupravených drah. Nasávací otvory motoru byly umístěny po stranách trupu a v předí letoun nesl rozměrný radar Safir-23. Ten umožňoval odpálit rakety i mimo vizuální kontakt. Už o dva roky později došlo k zahájení sériové výroby pod označením MiG-23S. Těch se však vyrobilo jen 50 a pak výroba přešla na zdokonalenou verzi M. Od ní pak byla odvozena exportní varianta MiG-23MF, která byla určena pro členské země Varšavské smlouvy. Koncem sedmdesátých let se stroje zapojily

Občas ale vítězili i Iráčané. Ve 2.38 bagdádského času dostali rozkaz ke startu čtyři piloti těžkých stíhacích MiGů-25PSD od 84. perutě. Řídicí páku jednoho z nich svíral poručík Zuhajr Dávúd. Ten byl pouhé tři minuty po obdržení rozkazu i se svým MiG-25PSD ve vzduchu. Navázal spojení s pozemním návodčím protivzdušné obrany sektoru a vydal se vstříc nepříteli. Tím

do poměrně intenzivních bojů na Blízkém východě. V bojích s izraelským letectvem je užíval Egypt, Sýrie, Libye, Irák a Alžírsko. Tehdy však již musely čelit moderním F-15 a F-16, které nad nimi už měly převahu. Hlavní roli však hrál lepší výcvik izraelských pilotů. Stroje bojovaly i v irácko-iránské válce v průběhu osmdesátých let. Na začátku války v Zálivu roku 1991 tvořily stále páteř stíhacího letectva Iráku.

**MiG-23 disponoval měnitelnou
geometrií křídel**

byl námořní stíhací F/A-18 Hornet ze stavu squadrony VFA-81, startující z paluby letadlové lodi USS Saratoga. Pilotoval ho Lt Cdr Scott „Spike“ Speicher. Iráčan Zuhar Dávúd na celý souboj vzpomínal: „Uzamkl jsem cíl ve vzdálenosti 38 km ode mě a ve vzdálenosti 29 km jsem vypálil raketu R-40D. Stále jsem držel cíl zamčený mým radarem, dokud jsem nebyl svědkem obrovského výbuchu přede mnou. Stále jsem sledoval, jak letoun klesal ve spirálách k zemi, přičemž ho zcela pohltily plameny.“ Lt Cdr Scott Speicher se stal první americkou obětí této války. Jeho sestřelení bylo ale dlouho přičítáno zásahu raketou vypálenou ze země.

Druhý den války

Intenzivní nálety na Irák pokračovaly i další den, ale na letecké souboje došlo až 19. ledna. Skupina F-16 podnikla útok na letiště v severozápadním Iráku, přičemž je kryla čtveřice F-15C od 33. wingu. Na obranu napadené základny odstartovali ale i Iráčané na stíhačkách MiG-29. Jeden z nich k zemi poslal Capt. Underhill a druhý pak Capt. Rodriguez. Ten o boji později řekl: „Pilot MiGu patrně ztratil své povědomí o situaci. Snažil se provést manévr, který ovšem lze udělat, jen pokud máte rezervu výšky 5 000 nebo 10 000 stop. Neuvědomil si, že boj, který začal na 8 000 stopách, ho dovede až na úroveň pouště. Bylo to asi způsobeno jeho nedostatečným výcvikem nebo nedostatkem zkušeností. Ale vzhledem k situaci, ve které byl sám proti dvěma F-15, si stejně myslím, že nikdo by to neudělal o mnoho lépe. Ale on proto zemřel.“

Irácké letectvo se nacházelo pod drtivým tlakem, stále se však pokoušelo vzdorovat. A to i přes to, že se Američanům už podařilo zlikvidovat velkou většinu jeho radarů a pozemních naváděcích středisek. Při další hlídce stíhačů od 33. wingu přišlo hlášení, že se v oblasti pohybují nepřátelské MiGy-25. Capt. Tollini na jeden z nich odpálil střelu AIM-7, a ta bezpečně našla cíl. Irácký pilot ale stačil ještě nahmatat madla své katapultovací sedačky a zachránil se vystřelením ze zničeného stroje. Druhý MiG-25 smetl z oblohy Capt. Pitts. Další úspěch toho dne zaznamenali piloti od 36. wingu Capt. Prather a 1./Lt Sveden, kteří sestřelili v podvečer každý po jedné Mirage F.1.

Po několika dnech irácké pasivity ve vzduchu došlo k dalšímu souboji až 24. ledna 1991. Americký hlídkový letoun Boeing E-3 Sentry ohlásil radarový kontakt s trojicí nepřátelských letounů mířících nad Perský záliv. Jednalo se o Mirage F.1EQ, jejichž piloti se chtěli pokusit zaútočit raketami Exocet AM-39 na americké lodě v Zálivu. Nejblíže se v tu chvíli nacházela čtyřčlenná hlídka F-15C od 13. squadrony letectva Saúdské Arábie a její piloti na plný plyn spěchali plavidla ochránit. Kapitán Al-Šamrání cíl brzy identifikoval jako dvojici F.1, vedenou jedním stíhačím MiGem-23. Ten však obranu F.1 příliš nezvládl. Když za sebou zaregistroval útočící F-15C, provedl prudký obrat, během něhož odpaloval klamné cíle mající za úkol zmást po něm odpálené rakety. Manévr se mu podařil a dokázal zmi-

TECHNIKA

Grumman F-14 Tomcat

Už první boje nad Vietnamem ukázaly, že tak rozměrná monstra jako F-4 Phantom pro vzdušný boj se stíhači nepřítele příliš nevyhovují. U společnosti Grumman ale tou dobou pracovali na něčem novém a 21. prosince 1970 odstartoval první prototyp letounu nesoucího označení F-14. Jednalo se o dvoumotorový stroj s měnitelnou geometrií křídel, která měla zajistit nejlepší možné letové vlastnosti při všech rychlostech. Letoun byl dvoumístný a druhý člen posádky měl zajišťovat navigaci při letech nad mořem a obsluhovat palubní radiolokátor. F-14 měl mnohem lepší vlastnosti při vedení manévrového vzdušného boje, a kromě řízených střel nesl i rotační kanon Vulcan pro střelbu na krátkou vzdálenost. Sériová výroba začala roku 1972 a první stroje se účastnily už krytí evakuace z Jižního Vietnamu v roce 1975. Od té doby je pak čekala dlouhá a náročná služba na palubách letadlových lodí.

Za celou dobu nasazení si však jejich piloti připsali jen pět sestřelů. První z nich byly dva libyjské Suchoje Su-22 sestřelené během cvičení ve Středozemním moři 19. srpna 1981. Poslední pak získala posádka Tomcatu právě během operace Pouštní bouře 6. února 1991. Obětí se stal irácký vrtulník Mi-8. Tomcaty bojovaly ještě ve válce v Kosovu i v Afghánistánu a ze služby byly vyřazeny roku 2006.

**Grumman F-14 Tomcat
v barvách squadrony VF-103
během operace Pouštní bouře**

zet. Obě Mirage ale ponechal svému osudu. Kapitán Al-Šamrání na ně zaměřil své AIM-9 Sidewinder a poslal je do hlubin.

Poslední boje kampaně

K dalšímu leteckému souboji došlo až 26. ledna. Capt. Draeger od 33. wingu tehdy vedl hlídku čtyř F-15C, když dostal od ná-

vodčích informací o skupině nepřátel vzdálených asi 150 kilometrů od něj. Okamžitě vyrazil do udané oblasti a navázal kontakt s malou formací MiGů-23. Ty neměly proti značně výkonnějším F-15C mnoho šancí a tři šly po zásazích raketami k zemi. Na své druhé vítězství dosažené právě v tomto boji později vzpomínal Capt. Rodriguez: „Mysleli

**Zničení iráckých radiolokátorů měly
za úkol „neviditelné“ F-117**

jsme si, že budeme muset zůstat nad mraky a nikdy neuvidíme, jak námi odpálené rakety vykonávají svou práci. Najednou se ale mraky v této části oblohy rozevřely a my klesali do asi 13 000 stop. Prchající MiGy kopírovaly terén a letěly jen asi 300 až 400 stop nad zemí. Vtom na ně začaly dopadat rakety AIM -7. A ty odvedly svou práci znamenitě."

Velkým překvapením se toho dne stal úlet devíti iráckých MiGů-29 do sousedního Íránu. Jeden ale při přistání explodoval a další dva utrhly poškození. Saddámovo letectvo však ještě úplně poražené nebylo. Irácký diktátor ale s jeho výkony spokojený rozhodně nebyl a zareagoval způsobem sobě vlastním. Nechal zatknout velitele vojenského letectva generála al-Chazráje, a ten pro výstrahu skončil před popravčí četou. To však jen vyvolalo další ochromení aktivity iráckého letectva a jeho rozvrat.

Dne 27. ledna došlo k dalšímu souboji. Dvojice F-15C od 36. wingu právě doplňovala palivo za letu, když přišlo varování o výskytu nepřítele jihovýchodně od Bagdádu. Američtí stíhači tam okamžitě vyrazili a Capt. Denney už ze vzdálenosti 32 kilometrů na cíl odpálil střelu AIM-7. Ta vybuchla v blízkosti jednoho MiGu-23, na jeho zničení to však nestačilo. Denney proto odpálil další raketu, která už nepřítele rozmetala na kusy. Jeho wingman zatím pronásledoval další MiG-23, ale minul. Pak odpálil další dvě rakety, a ty už zasáhly. Do boje se vrátil i Capt. Denney a řízenou střelou zlikvidoval ještě jeden MiG-23. Jednotka si tak mohla beze ztrát připsat další čtyři vzdušná vítězství.

TECHNIKA

Protiletadlový komplex S-75

Páteř PVO Iráku koncem osmdesátých let stále tvořily rakety S-75. Šlo o protiletadlový komplex vyvinutý v SSSR v polovině padesátých let. Srdce baterie tvořila radiotechnická kabina střeleckého naváděcího radiolokátoru, kolem něhož se zpravidla v kruhu o poloměru přibližně šedesáti metrů nacházelo šest odpalovacích zařízení se šesti protiletadlovými řízenými střelami. K prvnímu úspěšnému použití došlo 7. října 1959, kdy jím byl nedaleko Pekingu sestřelen taiwanský Martin RB-57 Canberra. Mnohem větší publicity se ale dostalo sestřelení špiónážního U-2 pilotovaného Francisem Powersem 1. května 1960 nad Sovětským svazem. První S-75 byly do Vietnamu dodány v dubnu 1965. Mnoho Severovietnamců se také cvičilo přímo na území SSSR, konkrétně v Baku, kde absolvovali půlroční výcvik a ostré střelby. Poprvé byly tyto rakety odpáleny na čtyřčlennou formaci Phantomů 24. července 1965. Jeden z ame-

rických letounů byl sestřelen. Základ výzbroje severovietnamské obrany tvořily až do konce konfliktu a sestřeleno jimi bylo velké množství nepřátelských letadel, včetně obrovských bombardérů B-52. Američané je označovali jako Surface-to-Air Missile, zkráceně SAM. Systém byl ve výzbroji více než 40 zemí světa a stal se jedním z nejrozšířenějších systémů protivzdušné obrany vůbec. K velkému rozšíření tohoto systému došlo i na Arabském poloostrově a vlastnila je i protivzdušná obrana Iráku.

Protiletadlový komplex S-75 připravený k palbě

Příští den ráno z turecké základny v Incirliku vzlétla na hlídku čtveřice F-15C Eagle 32. wingu. Brzy dostala kontakt na skupinu nepřátel, mířících k hranicím sousedního Íránu. Capt. Watrous dokázal odpálit raketu na jeden MiG-23, který za sestavou trochu zaostával. Řčení, že posledního kousne pes, se opět ukázalo jako pravdivé, a MiG se po zásazích roztrhl na kusy. Watrouse ale vzdušné vítězství tak rozrušilo, že při následném doplňo-

vání paliva z létajícího tankeru KC-135 o něj zavadil a urazil si skoro metr levého křídla. Přesto pak dokázal bezpečně přistát.

Iráčané na útěku

Saddámovo letectvo mělo stále větší problémy a 28. ledna sedm jeho pilotů uprchlo do sousedního Íránu. Jeden ale při přistání havaroval a v troskách svého stroje uhořel. Příští den čtveřice Eaglů od 33. wingu hlídkovala nad bojištěm a byla navedena na stíhací bombardéry MiG-23BN, letící nízko nad zemí. Capt. Rose na ně odpálil raketu AIM-7, a ta cíl proměnila ve světlo a teplo. První únorový den oznámilo irácké vedení, že všichni dopadení spojenečtí letci budou považováni za válečné zločince, aktivitu ve vzduchu to však nijak nezbrzdilo.

Už příští den získal pilot F-15C Capt. Masters neobvyklé vítězství, když kolem šestnácté hodiny smetl z oblohy bezbranný transportní Iljušin Il-76MD. Dne 6. února ráno došlo k velkému leteckému boji, ve kterém si příslušníci 36. wingu na konto připsali dva bitevní Suchoje Su-25 a dva stařícké stíhací MiGy-21. Nedaleko irácko-kuvajtských hranic ještě pilot protitankového A-10 Thunderbolt II Robert Swain svým rotačním Gattlingem ráže 30mm rozstřílel na kusy irácký vrtulník MBB Bo-105. Jednalo se o první sestřel dosažený na tomto letounu. Další sestřel vrtulníku, tentokrát sovětského Mi-8, si připsal pilot námořního F-14A Tomcat od squadrony VF-1 Stuart Broce se zbraňovým operátorem Ronem McElraftem na zadní sedačce.

Dvojice námořních F/A-18 Hornet od squadrony VFA-74 krátce po startu z paluby CV-60 Saratoga

**Tento irácký MiG-23
skončil jako vrak a cíl
nájezdu sprejerů**

Následujícího dne vzlétla na hlídku formace F-15C od 33. wingu, kterou vedl osobně velitel jednotky Col. Rick Parsons. Po přeletu do oblasti Bagdádu na obrazovce radaru zachytil množství cílů, později identifikova-

ných jako stíhací bombardéry Suchoj Su-22, patrně se pokoušející o úlet za hranice země. Velitel na jeden odpálil raketu AIM-7 a sestřelil ho. Další dva dostal Capt. Murphy. Krátce po poledni pak Maj. Randy May od 36.

wingu smetl z oblohy vrtulník Mi-8. O dva dny později se dva příslušníci stejné jednotky podělili o vítězství nad dalším Mi-8. K velmi kurióznímu vítězství pak došlo 14. února, kdy pilot stíhacího bombardéru F-15E Strike Eagle od 4. wingu nad Kuvajtem narazil na nepřátelský vrtulník. Američané ho zaměřili systémem navádění LANTIRN a zničili zásahem „chytře pumy“ GBU-10. V pátek 15. února pilot bitevního A-10 Thunderbolt Todd „Shanghai“ Sheehy sestřelil další vrtulník Mi-8.

Dne 24. února začal pozemní útok spojeneckých vojsk. Úvodní letecké bombardování bylo tak intenzivní, že někteří iráckí vojáci zůstali zaživa pohřbeni ve svých bunkrech a většina ostatních zůstala tak otřesena, že se okamžitě začala vzdávat. Jsou zaznamenány případy, kdy se pokoušeli vzdát i bezpilotnímu průzkumnému letadlu. Elitní republikánská garda – obávané jednotky Saddáma Husajna byla rychle obklíčena a také se vzdala. Operace Pouštní bouře oficiálně skončila 28. února osvobozením Kuvajtu. Celkem ztratila spojenecká koalice přes 70 letadel, převážně vlivem palby ze země. Americké stíhací letectvo ztratilo během kampaně jen tři F-16, dva F-15, jeden námořní F-14 a dva F-18. Pouze jediný ale padl za oběť nepřátelským stíhačům. ■

TECHNIKA

Raketová výzbroj

Koncem padesátých let vedoucí špičky velení amerického letectva podlehly iluzi, že čas manévrových soubojů stíhaček je nenávratně pryč a příští vzdušné boje se povedou jen na velkou vzdálenost pomocí řízených střel. Cíl měl nejdříve vyhledat zbraňový operátor, jehož radar dokázal nepřítele zachytit už na vzdálenost 125 km. Pak přišel ke slovu pilot. Většinou pod trupem se zavěšovaly čtyři radarem naváděné AIM-7 Sparrow, určené ke střelbě na velkou vzdálenost. Ty šly odpalovat i při čelním útoku. Při tom ale byla minimální vzdálenost vypuštění 4,8 km, což se v boji ukázalo jako příliš daleko. Po celou dobu letu musel letoun s cílem udržovat radarový kontakt, jinak raketa cíl nenalezla. Sparrowy také nebylo možné používat nízko nad zemí, kde radar nedokázal nepřátelský letoun zachytit. Mnohem spolehlivější a jednodušší byly střely

AIM-9 Sidewinder, které se většinou zavěšovaly ve dvojici pod každé křídlo. Ty se odpalovaly při útoku ze zadní polohy a na cíl je navádělo infračervené čidlo reagující na zdroj tepla – žár z proudového motoru. Naváděly se samy, což se ukázalo jako v boji mnohem praktičtější. Jak armádní, tak námořní piloti se však důrazně dožadovali zavedení hlavně výzbroje, čemuž se nakonec musel podřídit i výrobce dalších verzí stíhaček. Na začátku devadesátých let, kdy došlo k válce v Zálivu, už americké letectvo užívalo mnohem dokonalejší verze obou těchto střel. Daly se odpalovat na delší vzdálenost a byly mnohem spolehlivější. Stíhači proto kanony v boji prakticky nepoužili.

